

Кінакрокі

БЕЛАРУСКА-ПОЛЬСКАЯ ПОВЯЗЬ, якую паказвае той самы лаўрэат фестывалю IDFA

Зусім нядаўна, у лістападзе мінулага года, здарылася важнае: новы фільм мастацтвазнаўцы Таццяны Бембель і рэжысёра Андрэя Куцілы «Сума», праца над якім заняла больш за чатыры гады, быў названы найлепшай сярэднеметражнай карцінай на кінафестывалі IDFA, то-бок атрымаў галоўную ўзнагароду ў сваёй катэгорыі. Для дакументалістаў форум у Амстэрдаме — што Каны для ігравога кіно. Прызнанне на такой аўтарытэтай пляцоўцы дае нагоду ганарыцца не толькі аўтарам, але і краіне (краінам) вытворчасці. Мы і ганарымся, а заадно расказваем, што гэта за «Сума».

Дакументальнае кіно, можа, і не вельмі добра вядомае масавай публіцы (яшчэ менш, чым масавай публіцы вядомае беларускае ў прынцыпе), таму паведамляю: Андрэй Куціла знаходзіцца на перадавой айчыннай дакументалістыкі. Назваць толькі карціны «Госці», «25», «Цар гары», «Стрыптыз і вайна», а цяпер яшчэ і «Сума» — і вымалёўваюцца далікатна-гарэзлівы почырк, закрананне як прыватнага, так і глабальнага, шматзначная кінамова, перамогі на міжнародных кінафестывалях ды іншыя прыемныя кінааматараў рэчы.

«Сума» і па вытворчасці, і па тэме — фільм беларуска-польскі. Ён расказвае пра стрымана-пачуццёвае сяброўства паміж знакамітым польскім мастаком Анджэем Струмілам, што жыве ва ўласным доме ў вёсцы, і мінчанкай Марыяй, якая час ад часу з вялікага горада прыязджае да яго ў госці. У стужцы, на шчасце, гэта выглядае адным працяглым візітам, а розныя тэматычныя пас-

лядоўнасці пераплятаюцца ў іх сумесных днях. Хаця лепш сказаць не сумесных, а днях, праведзеных побач, бо на экране кожны з персанажаў больш стасуецца з наваколлем, чым адно з адным.

Сябра FIPRESCI Дар'я Амяльковіч, дарэчы, параўнала галоўных персанажаў стужкі з сяброўствам Польшчы і Беларусі, маўляў, старой і разумнай Польшчы з маладой і прыгожай Беларуссю, галоўныя дасягненні якой яшчэ наперадзе.

І гэтую думку цалкам можна развіваць праз, напрыклад, эпізод, дзе спадар Анджэй дае Марыі парады наконт малявання як знака таго, што адной краіне ў другой ёсць чаму павучыцца.

Ці праз пэўнае ажыўленне, якое адбываецца ў валоданнях Струмілы з прыездам Марыі, — тут вам успомніцца статыстыка, што паказвае колькасць беларусаў, якія яшчэ больш «ажыўляюць» Польшчу вучобай, працай і шоп-турамі,

хоць з іншага боку гэта гучыць і забаўна. Карацей, як звычайна з добрым кіно, значэнні ідуць далёка за межы таго, што ў яго закладзена.

Але ўсё ж перадусім фільм «Сума» — гэта дзіўнага кшталту і надзвычайнай тонкасці чалавечыя стасункі ды своеасаблівае паветра Струмілавага свету, а з аўтарскага пункту гледжання — спроба сродкамі кіно ўсё гэта не паказаць / расказаць, а перадаць. Як уласціва рэжысёру, далікатна, ненавязліва, паўтонамі, не абвяшчэннямі, а моваю, не праз літаральныя словы, а праз здагадкі.

Эратычны складнік, напрыклад, — Анджэю Струмілу за 90 — перададзены так, што даводзіцца яшчэ задумацца, ці не звар'яцеў

ты, разгледзеўшы яго (трэба паўтарыць, што ў фільме гаворка ідзе пра вельмі прыгожую і высокую сувязь).

І гэты складнік толькі адзін з: хітраспляценні пяцідзесці хвілін хронаметражу ўмяшчаюць у сябе матэрыял — прычым у асноўным сузіральнага кшталту, — на якім можна пабудаваць не адну сэнсавую канцэпцыю. І канцоўка падыдзе пад кожную.

У свеце Анджэя Струмілы, куды з задавальненнем з'язджае ад мужа Марыя, ёсць коні, уласная галерэя з вобразамі смерці на палотнах, пустая сінагога, дзе мастаку хочацца крыху памедытаваць (спяваючы сваю ўласную мантру), драўляны моцны дом і магнітафон — ледзь не адзіная тут

пластмасавая рэч, ды і тая ў рэшце рэшт заядае, зажаваўшы касетную плёнку (гэта і ёсць канцоўка).

У гэтых запаволеных эпізодах можна прасачыць паралельныя паслядоўнасці, кожная з якіх працуе на адпаведнае рэчышча: магічнае, цыклічнае, жыццёва-смерцёвае, пачуццёвае, натуральна-ненатуральнае ці якое-небудзь яшчэ.

Усё гэта прыгожа — асабліва не адарвешся — расцілаецца па валоданнях Анджэя Струмілы і аб'ядноўваецца Куцілавым тэмпарытмам. Нават паказ палотнаў — а мастацтва ў мастацтве рызыкуе глядзеца пратакольна і «атэлебачваць» кіно — становіцца часткай не зусім дасяжнай, але вельмі прыемнай таямніцы.

Нехта абяцаў, што ў фільме даволі мудрасці знакамітай асобы — асабліва не спадзявайцеся, рэдкія выразы, якія то перарываюцца, то не маюць сэнсавай насычанасці, ведамі не ўзбагачаюць. Таму што фільму «Сума» — такому, які ён ёсць, — чалавечыя словы не вельмі пасуюць: нейкія рэчы можна не паказаць / расказаць, а толькі перадаць.

З-за ўмення рэжысёра распаўраджацца сродкамі кіно першая ў катэгорыі ўзнагарода кінафестывалю IDFA мае быць не апошняй.

Прэм'ера

ПАКАРАЦЬ НЕЛЬГА ПАМІЛАВАЦЬ

Новая пастаноўка ў Купалаўскім: здаецца, ці нешта ўпусціла?

Відаць, гэта было паспешна — успрыняць не найлепшы, затое наватарскі спектакль «Сон у Купальскую ноч», з якога так незвычайна пачаўся сезон, як пэўны маніфест пра змены і ломку традыцый. 15 студзеня ў Купалаўскім адбылася прэм'ера «Вешальнікаў», якая звярнулася да віднага сучаснага драматурга Марціна МакДонаха (яго імя глядачу знаёмае перш за ўсё па кінаэкране) і была пастаўлена маладымі ды ўжо з пэўнымі дасягненнямі рэжысёрам Віталём Краўчанкам, што пару гадоў таму выпусціўся з майстэрні Мікалая Пінігіна ў Акадэміі мастацтваў. Тэма пастаноўкі, жанр чорнай камедыі ды «дарогу маладым» — выглядае дастаткова прагрэсіўна. Але толькі на першы погляд.

У выпадку з «Вешальнікамі» адразу чапляе не погляд маладога пастаноўшчыка і нават не п'еса рэжысёра, які зняў добра вядомыя фільмы «Залегчы на дно ў Бруге», «Сем псіхапатаў» і «Тры білборды на мяжы Эбінга, Місуры». Галоўнае тут, здавалася б, — актуальная тэма, бо дзеянне камедыі адбываецца ў адным з гарадоў Англіі пасля адмены смяротнага пакарання, а галоўным героем з'яўляецца былы кат Гары Уэйд, які ў свой час больш за дзвесце разоў здзейсніў неабвержнае рашэнне суда.

Здавалася б, супер, вось у грамадскай дыскусіі аб мэтазгоднасці смяротнага пакарання з'яўляецца паўнаартаснае мастацкае выказванне. Але спектакль пры ўсёй актуальнасці і, можна

сказаць, гарачыні тэмы не змог запаралеліць сюжэт з рэальнасцю, выказаць свае «за» ці «супраць», справакаваць глядача на далейшыя развагі ці што заўгодна яшчэ.

Інтрыга, камедыйнасць, павешанне не ўражваюць, бо іх засланяюць «манатонныя» тэксты, тэксты і зноў тэксты.

Проста Англія, проста пасля адмены смяротнага пакарання, проста павешанне на сцэне. Абраная Купалаўскім чорная камедыя быццам выпадкова адзвалася ў сучасным парадку дня, а рэха так і знікла.

Дапусцім, аўтары зацікавіліся гумарам Мар-

ціна МакДонаха і ў п'есе «Вешальнікі» ён падаўся ім найбольш удалым. Рэтра-Англія разаслалася па сцэне — рэтра-паб з рэтра-п'яніцамі ў рэтра-адзенні становіцца асноўным месцам дзеяння спектакля.

Установу ўтрымлівае некалі другі па крутасці кат, што прыцягвае пастаянных наведвальнікаў, журналістаў і мсціўцаў, а сам рэзка рэагуе на імя свайго канкурэнта Альберта П'ерпойнта, з якім гатовы саборнічаць нават у колькасці павешаных асуджаных ці актуальнасці звання «вешальнік». Вось ён, той самы чорны гумар, праўда, у Купалаўскім зацёрты за фармалізмам пастаноўкі.

не цымусу падкрэсліць не здолела. Чорная камедыя паставілася прымітыўна: літаральная «чытка» тэксту з элементарнымі сімваламі нахштальт дажджу за акном у напружаны момант, гому, што суправаджае з'яўленне пэўнага персанажа, ці клеткі, у якой у выніку аказваецца і сам Гары Уэйд. Такія эфекты маглі б выглядаць іранічна, калі б іх атачаў даступна абыграны гумар п'есы.

Але ж сноўданне з пункта А ў пункт В, п'янае хістанне, жартаўлівыя выкрыкі — вось і ўся пастаноўка, паспрабуйце даседзець да канца. Інтрыга, камедыйнасць, павешанне не ўражваюць, бо іх засланяюць «манатонныя» тэксты, тэксты і зноў тэксты.

Адпаведна і ігра акцёраў выглядае вельмі ўжо інструктыўнай. Праз гэта і словы часам гучаць найградна, позірк углыб залы становіцца занадта карцінным, а за прагаворваннем дыялогаў губляецца дзеянне.

У выніку ўсе прэтэнзіі да сучаснасці — праз мінімальную прывязку да актуальнасцяў дня, п'есу папулярнага кінарэжысёра

і малады подых учарашніх студэнтаў, — калі яны і былі, аказаліся фікцыйны. Такое ўвасабленне п'есы Марціна МакДонаха стала больш звычайнай працай, чым сучасны тэатр — асабліва адзін з найцікавейшых у краіне — можа сабе дазволіць. Надзея на наватарства і на ўдзел у дыскусіі пра смяротнае пакаранне абрынулася пад грымоты.

Проста Англія, проста пасля адмены смяротнага пакарання, проста павешанне на сцэне.

«Вешальнікі» і праўда крыўдна ўпусцілі магчымасці п'есы, таму мусяць стаць важнай калі не падзеяй для глядача, то прыступкай для Віталія Краўчанкі, які не-не ды і выдасць нешта, дзе з кожнай дэталі тэксту і з кожнага кутка сцэны возьме ўсё, што ад іх можна ўзяць.

Між іншым, яго пастаноўка «Метад» у Гомельскім гарадскім маладзёжным тэатры атрымала Нацыянальную тэатральную прэмію як найлепшы драматычны спектакль малой формы. Не гэтым разам — дык чакаем новых тэатральных «слоў».

Ірэна КАЦЯЛОВІЧ.